

Radosť v Prvom liste Solúnčanom

Joy in First Thessalonians

PATRIK PETER VNUČKO OP

Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta v Košiciach
Katedra systematickej teológie

Abstract

Joy is an important element in all of Paul's letters. This article analyzes the theme of joy in First Thessalonians and the contribution it makes to the theme of joy in Christian life. The terminology of joy (the noun *χαρά* and the verb *χαίρω*) occurs six times in this letter. The article exegetes each of these instances and in their immediate context. The exegesis shows the following inherent characteristics of joy as found in this epistle: joy originates from the Holy Spirit and it has a complex shape – it is the joy of the word of God together with its reception and action; it is the joy of faith, conversion, and a new way of life. It is also joy in spite of many tribulations and suffering. Last but not least, this joy is a part of God's will, and on that account Paul encourages his readers to persevere in joy.

Keywords: eschatology, faith, First Epistle to the Thessalonians, Holy Spirit, imitation of Christ, joy, love, prayer, suffering.

Radosť je charakteristickou črtou Listu Filipanom, ktorý sa preto zvykne nazývať Listom radosti, avšak Pavol spomína radosť v každom zo svojich siedmich

autentických listov¹. Táto štúdia vychádza z predpokladu, že Prvý list Solúnčanom je najstarším novozákonným spisom², a preto sa snaží analyzovať tému radosti v tejto Pavlovej prvotine a následne poodhaliť, aké teologické poslanstvo z toho vyplýva. Radosť v Prvom liste Solúnčanom sa zdá byť dosť zanedbávanou témou³, hoci terminológia radosti sa v ňom vyskytuje celkovo šesťkrát (1,6; 2,19.20; 3,9 [2x] a 5,16), čo je na počet piatich kapitol zaujímavá štatistika. Pavol najskôr radosť spomenie v epištolárnom vďakyvzdaní⁴ (1,2-10), kde vzdáva vďaky za to, že Solúnčania prijali Božie slovo s radosťou Ducha Svätého: μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου (1,6). Prvá časť tela listu má apologetický charakter (2,1-3,13), v ktorej Pavol obhajuje dôvody svojej doterajšej neprítomnosti v macedónskej metropole po tom, čo musel Solún bezodkladne opustiť. V tejto apologetickej časti sa nachádza najväčší výskyt terminológie radosti, celkovo štyrikrát. Trikrát sú to varianty podstatného mena χαρά (2,19.20; 3,9) a raz je to v slovesnej podobe χαίρομεν (3,9). V parenetickej časti (4,1-5,22) sa radosť vyskytuje iba raz a to ako imperatívna výzva k ustavičnej radosť: πάντοτε χαίρετε (5,16). Článok sa bude venovať exegéze každého z týchto pojmov v rámci jeho bezprostredného kontextu. Tento rok si pripomíname 1160. výročie príchodu Solúnskych bratov na Veľkú Moravu. V určitom zmysle sme dedičmi odkazu, ktorý Pavol zanechal Solúnčanom. Jedným z jeho odkazov tejto cirkvi je pozvanie k neprestajnej radosť: πάντοτε χαίρετε (5,16), ktoré stále nestráca na svojej aktuálnosti.

1. Radosť Ducha Svätého (1 Sol 1,6)

K motívom, za ktoré Pavol vzdáva vďaky v epištolárnom vďakyvzdaní, patrí radosť, s akou Solúnčania prijímali Božie slovo aj napriek protivenstvám, ktoré na nich doliehali (1,6-7). Pavol túto radosť charakterizuje ako radosť Ducha Svätého (χαρᾶς πνεύματος ἁγίου), čo po gramatickej stránke možno chápať ako „genitív pôvodu“⁵; teda táto radosť členov solúnskej cirkvi nemá prirodzený pôvod, ale je darom Božieho Ducha. Ak je Prvý list Solúnčanom skutočne najstarším novozákonným spisom, tak táto zmienka o radosť je potom zároveň prvým, a teda aj najstarším textom o radosť v celom Novom zákone. Touto skutočnosťou nadobúda

¹ Χαρά: Rim 3x; 2 Kor 5x; Gal len raz; Flp 5x; 1 Sol 4x; Flm 1x; χαίρω: Rim 4x; 1 Kor 4x; 2 Kor 8x; Flp 8x; 1 Sol 2x. V dvoch listoch sa ešte vyskytuje sloveso vyjadrujúce zdieľanú radosť – συχαίρω: 1 Kor 2x a Flp 2x.

² Niektorí autori pokladajú za najstarší List Galaťanom. Väčšina odbornej verejnosti však pokladá prvenstvo Prvého listu Solúnčanom za pravdepodobnejšie.

³ Podarilo sa mi vypátrať iba jeden odborný článok k tejto téme: Michael R. WHITENTON, „Figuring Joy: Gratitude as Medicine in 1 Thessalonians 2:1-20,“ *Perspectives in Religious Studies* 39, (2012): 15-23. Avšak autor sa v článku viac než radosťou zaoberá vďačnosťou, ktorú Pavol odporúča ako liek na úzkosti Solúnčanov.

⁴ Nejestvuje jednoznačná zhoda vo vymedzení epištolárneho vďakyvzdanía v tomto novozákonnom spise. V podstate jestvujú štyri vymedzenia: 1 Sol 1,2-3; 1 Sol 1,2-5; 1 Sol 1,2-10 a 1 Sol 1,2-3,13. Väčšina sa však prikláňa k tretej alternatíve: 1 Sol 1,2-10, ktorá sa bude pokladať za smerodajnú aj pre tento článok.

⁵ Béda RIGAUX, *Les épîtres aux Thessaloniens*, Paris: Gabalda, 1956, s. 383.

tento prvý výskyt slova „radosť“ na význame a stáva sa priam smerodajnou charakteristikou pre všetky ostatné zmienky o radošti nielen v Pavlových listoch, ale aj v celom novozákonnom kánone: skutočná radosť Kristových učeníkov je vždy radosťou, ktorá pochádza od Ducha Svätého a je prejavom jeho pôsobenia v konkrétnom jedincovi alebo spoločenstve.

Radosť Ducha Svätého v 1 Sol 1,6 je sprievodným javom prijatia slova. Táto skutočnosť je vyjadrená participiálnou vetnou konštrukciou δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ. Z kontextu vďakyvzdania (1,2-10), v ktorom sa slovo λόγος vyskytuje trikrát (1,5.6.8), je zrejmé, že ide o Božie slovo. Prvý výskyt slova λόγος vo vďakyvzdaní (1,5) sa viaže na evanjelium, ktoré Pavol so spoločníkmi priniesli so sebou do Solúna a zvestovali ho nielen slovom (ἐν λόγῳ), ale evanjelium sa tam zaskvelo aj v plnosti pôsobenia Ducha Svätého, čo Pavol vyjadruje pleonastickou trojicou „v moci a v Duchu Svätom a v celej plnosti“ (ἐν δυνάμει καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ). Opäť je tu dôležité pôsobenie Ducha Svätého. Je to práve on, kto dáva účinnosť evanjeliu, slovám hlásateľov a všetkému, čo sa dialo pri ohlasovaní evanjelia v metropole Macedónska. Jedným z prejavov pôsobenia Ducha Svätého v Solúne je aj radosť, ktorá sprevádzala prijatie evanjelia (1,6). Tretíkrát sa vo vďakyvzdaní zmienka o slove bližšie špecifikuje ako Pánovo slovo (ὁ λόγος τοῦ κυρίου), ktoré sa zo Solúna šírilo ďalej (1,8). Donfried chápe v prípade Prvého listu Solúnčanom λόγος a εὐαγγέλιον ako synonymá a poukazuje na to, že v porovnaní s Listom Rimanom je ich výskyt vzhľadom na krátkosť Prvého listu Solúnčanom prekvapujúci.⁶ Prijatie a pôsobenie Božieho slova v solúnskej cirkvi tak možno pokladať za jednu z nosných tém tohoto listu, pričom kľúčový text o Božom slove sa nachádza v 1 Sol 2,13-16, v ktorom Pavol so svojimi spoločníkmi vzdáva vďaky za to, že Solúnčania neprijali ohlasované slovo, „ako ľudské slovo, ale – aké naozaj je – ako Božie slovo; a ono pôsobí vo vás veriacich“ (2,13). I keď sa v týchto veršoch výslovne nehovorí o radošti, dá sa predpokladať, že radosť sprevádzala nielen prijatie Božieho slova, ale aj jeho nasledovné pôsobenie v živote veriacich. V konečnom dôsledku možno hovoriť o radošti z Božieho slova (evanjelia), ktoré vďaka tomu, že je radosťou zvestou o oslobodení človeka z moci hriechu a smrti, prináša do života veriaceho človeka radosť. Prijatť Božie slovo znamená prijatť aj Ducha, ktorý je v ňom prítomný a dáva mu život a účinnosť.

Rozpoznať Božie slovo ako skutočne Božie a prijatť ho sa však nedá bez viery; nech by bolo jeho hlásanie akokoľvek krásne a kvetnaté. Bez viery je len nezmyslom, bláznovstvom a pohoršením (porov. 1 Kor 1,23). Naopak, prijatť Božie slovo

⁶ Podľa Donfrieda sa εὐαγγέλιον v Prvom Solúnčanom vyskytuje šesťkrát (1,5; 2,2.4.8.9; 3,2) a λόγος v zmysle „Božie slovo“ trikrát (1,6.8; 2,13). Hoci sa εὐαγγέλιον v Liste Rimanom vyskytuje deväťkrát (1,1.9.16; 2,16; 10,16; 11,28; 15,16.19; 16,25); ὁ λόγος τοῦ θεοῦ sa vyskytuje iba raz (9,6). Karl P. DONFRIED, I. Howard MARSHALL, *The Theology of the Shorter Pauline Letters*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993, s. 52. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139166263>

s vierou znamená otvoriť sa mu a nechať ho v sebe pôsobiť. V tomto zmysle viera prináša do života veriaceho radosť, pretože viera je prijatie a otvorenie sa Božiemu slovu a v konečnom dôsledku je otvorením sa Bohu samému. Súvislosť medzi vierou a Božím slovom Pavol naznačuje v rámci vďakyvzdania v 1,8, keď píše o tom, že ako sa Božie slovo šírilo zo Solúna po okolí ďalej, tak sa rozmohla aj zvesť o viere Solúnčanov. Feník hovorí o „invázii ich viery do všetkých miest.“⁷ Bola to pravdepodobne radosť z viery, z Božieho slova a zo spásanosného pôsobenia Ducha Svätého, ktoré pohli Solúnčanov, aby sa o svoju vieru delili i na svojich cestách mimo mesta. Toto zdieľanie novej viery s inými a následné šírenie Pánovho slova v regióne zakrátko začala sprevádzať aj zvesť o Solúnčanoch a ich konverzii – obrátení sa od modiel k „živému a pravému Bohu“ (1,9). Skutočná zmena zmýšľania prináša radosť, pretože oslobodzuje od starých schém, ktorých bol človek otrokom, a vedie k novému spôsobu života podľa Ducha. V tomto zmysle radosť Ducha Svätého, o ktorej sa hovorí v 1 Sol 1,6 nadobúda komplexnejšiu podobu: je to radosť z Božieho slova, z jeho prijatia a pôsobenia, ďalej je to radosť z viery, z obrátenia a v neposlednom rade radosť z nového spôsobu života.

Prijatie Božieho slova Solúnčanmi, ako aj jeho ohlasovanie zo strany Pavlovho misijného tímu (Sk 17,1-10) však nebolo bez prekážok. Pavol otvorene hovorí o mnohom súžení (*ἐν θλίψει πολλῇ*), ktorému Solúnčania museli čeliť, keď prijali Božie slovo (1,6). Ich súžení pravdepodobne nemalo charakter krvavého prenasledovania, skôr to bola určitá forma ostrakizácie zo strany ich spoluobčanov,⁸ ako to Pavol naznačuje, keď utrpenie Solúnčanov prirovnáva k ťažkostiam kresťanov v Judei: „aj vy ste od svojich súkmeňovcov vytrpeli to isté, čo oni od Židov“ (2,14). Teda to, čo si vytrpeli kresťania zo židovstva, to si vytrpeli i solúnski vyznávači Krista od svojich pohanských príbuzných, susedov a niekdajších priateľov. Dôvod takéhoto vytlačenia na okraj spoločenského a občianskeho života vidí Sanders v tom, že konvertiti odmietali účasť na verejných náboženských úkonoch, ktoré mali ochrániť pred rôznymi pohromami. Pohrdanie týmito „bohoslužbami“ sa považovalo za porušenie zmluvy s ochrannými božstvami mesta, a teda aj za vážny prehešok a ohrozenie bezpečnosti mesta a regiónu.⁹

Solúnčania však aj napriek tomuto súženiu s radosťou prijali hlásané slovo a zachovávali ho, ba išli ešte ďalej. Neboli len pasívnymi prijímateľmi Božieho slova, ale ho aj uskutočňovali vo svojom živote, keď sa stali Pavlovými a Ježišovými napodobňovateľmi: *ὁμοῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ κυρίου* (1,6). Motív napodobňovania bol dôležitý tak v grécko-rímskom svete, ako aj v mnohých iných

⁷ Juraj FENÍK, „S pancierom viery,“ *Verba theologica*, č. 2 [12] (2013): 21-39, s. 24.

⁸ Jeffrey A. D. WEIMA, *1-2 Thessalonians* (BECNT), Grand Rapids: Baker Academic, 2014, s. 101.

⁹ Ed P. SANDERS, *Paul. The Apostle's Life, Letters and Thought*, Minneapolis: Fortress Press, 2015, s. 194. <https://doi.org/10.2307/j.ctt155j31c>

kultúrach. Výnimkou nebol ani starozákonný Izrael, v ktorého náboženstve – ako upozorňuje Rigaux – šlo o napodobňovanie Boha¹⁰, ktoré spočívalo na Božej výzve: „Bud'te svätí, lebo ja som svätý!“ (Lv 11,44). Ježiš mení toto imitatio Dei na výzvu: „Nasleduj ma!“ (Mk 10,21). Nasledovať Ježiša znamená napodobňovať aj nesením kríža (Mk 8,34).¹¹ Iovino hovorí o formovaní sa na obraz trpiaceho Služobníka, vykreslený v textoch ako Iz 53 a Ž 22.¹² V tomto zmysle treba chápať výzvu k napodobňovaniu vo všetkých Pavlových spisoch. Pavol a jeho spoločníci nielen ohlasujú Ježiša, ale aj žijú tak ako on. Zároveň Pavol a jeho spoločníci chcú ubezpečiť Solúnčanov, že nejednajú rozdiel medzi Pavlovým misijným tímom a Kristom, čo sa týka spôsobu života, a že „ich učenie je spoľahlivé a pravdivé, lebo je učením prijatým od samotného Krista.“¹³ Solúnčania sa stali Pavlovými a Ježišovými napodobovateľmi aj v tom, čo zažívajú vo svojom mnohorakom súžení (έν θλίψει πολλῇ). Pavol podobne ako Ježiš trpel pre slovo, ktoré hlásal a žil, ako to veľavravne vyjadril v jednej zo svojich autobiografických statí (2 Kor 11,23-28). Prijímanie Božieho slova v mnohom súžení zo strany Solúnčanov však nezostáva bez odzvy. Ich utrpenie sprevádza tajomná radosť. Tá však „nepochádza z naivity alebo z neschopnosti vidieť závažnosť nešťastnej situácie, v ktorej sa ocitli. Ich radosť má skôr svoj pôvod v Duchu Svätom a on im dáva schopnosť vidieť za ich terajším súžením budúce vyslobodenie.“¹⁴ Napriek nepriaznivým okolnostiam teda pociťujú radosť, ktorá je darom Božieho Ducha a je jeho ovocím (Gal 5, 22).

Solúnčania však nielen napodobňujú Pavla a Ježiša, ale aj oni sami sa stali vzorom k napodobňovaniu: γενέσθαι ὑμᾶς τύπον (1,7). To, že ich Pavol uvádza ako vzor pre iné cirkvi, je pre Solúnčanov veľkou pochvalou, keďže Pavol už v žiadnom inom liste – ako upozorňuje Martin – nekladie nejakú miestnu cirkev za vzor k napodobňovaniu.¹⁵ Keď bude Pavol o pár riadkov nižšie hovoriť o svojej radosi zo Solúnčanov (2,19-20; 3,9), tak sa dá za tým vytušiť radosť nielen z toho, ako prijali Božie slovo a ako napodobňovali Pavla i Ježiša, ale i radosť z toho, ako sa oni sami stali vzorom pre iných. Shogren dáva radosť (1,6) do súvisu s témou vyvolenia (1,4) a pýta sa, ako možno vedieť, že Solúnčania sú vyvolení a Bohom milovaní. Spoznať to možno z toho, že prijali Ducha Svätého; a to, že ho prijali, možno zase spoznať z ich správania: že ťažkostiam dokážu čeliť s radosťou.¹⁶ Je to práve Duch Svätý, kto umožňuje radowať sa aj napriek mnohému súženiu, ktoré sprevádzalo prijatie a pôsobenie Božieho slova v Solúne a jeho šírenie v okolí. Toto

¹⁰ V tejto súvislosti možno chápať napríklad aj inštitúciu sobotného dňa (Gn 2,2-3; Ex 20,8-11).

¹¹ RIGAU, *Thessaloniciens*, s. 380.

¹² Paolo IOVINO, *La prima lettera ai Tessalonicesi*, Bologna: EDB, 1992, s. 103.

¹³ František TRSTENSKÝ, *Prvý a druhý list Solúnčanom*, Ružomberok: KBD, 2013, s. 67.

¹⁴ WEIMA, *Thessalonians*, s. 101-102.

¹⁵ D. Michael MARTIN, *1, 2 Thessalonians* (NAC), Nashville: Broadman & Holman, 1995, s. 62.

¹⁶ Gary S. SHOGREN, *1 & 2 Thessalonians* (ZECNT), Grand Rapids: Zondervan, 2012, s. 67.

šírenie sprevádzal nový radostný spôsob života solúnskych kresťanov, ktorý by sa dal nazvať radosťou z napodobňovania Ježiša alebo radosťou zo života podľa Božieho Slova.

2. Radosť v Pavlovej apológii (1 Sol 2,19-20; 3,9)

Jedným z protivienstiev, ktoré Pavol musel podstúpiť, bolo jeho predčasné ukončenie misie v Solúne.¹⁷ Misia v macedónskej metropole teda zostala nedokončená, čo pravdepodobne využili Pavlovi protivníci¹⁸, aby Pavla očiernili; a tak Pavol po epistolárnom vďakyvzdaní pristúpi najskôr k obhajobe svojho niekdajšieho pôsobenia v Solúne (1 Sol 2,1-16) a potom k vysvetleniu dôvodu svojej doterajšej neprítomnosti (1 Sol 2,17-3,10). Weima – odkazujúc na staršie komentáre – priliehavo nazýva prvú časť *apologia pro vita sua (et labore suo)* a druhú *apologia pro absentia sua*.¹⁹ Zdá sa, že v centre Pavlovej prvej apológie (2,1-16) stojí jeho nezištnosť pri hlásaní evanjelia, ktorú spochybnili jeho protivníci. Apoštol preto zdôrazňuje, že pôsobenie jeho misijného tímu nepochádzalo z „nekalých pohnútok“ (2,3), nehlnala ich ani túžba po zisku, ani po sláve (2,5-6) a prízvukuje, že „vo dne v noci sme pracovali, aby sme nikomu z vás neboli na ťarchu“ (2,9). Dôraz kladie aj na svoj vrúcny vzťah k Solúnčanom, ktorý prirovnáva k rodičovskej láske (2,7.11) až po ochotu obetovať vlastný život (2,8). Popri Pavlovej apológii dôležitú úlohu v tejto časti zohráva evanjelium, o ktorom sa v nej hovorí štyrikrát (2,2.4.8.9), čo naznačuje, že Pavlovou skutočnou pohnútkou bola služba Božiemu slovu.

Po obhajobe motívov svojej niekdajšej činnosti v Solúne, Pavol prechádza k obrane vlastnej neprítomnosti (2,17-3,10), v ktorej vysvetľuje, prečo sa dosiaľ k nim nevrátil, aby dokončil svoje dielo. Tento celok sa dá ľahko identifikovať prostredníctvom viacerých indícií: predchádza ho modlitba (2,13-16), ktorá uzatvára prvú apológiu. Rovnako aj druhá apológia vyústi do ďalšej modlitby (3,11-13). Okrem týchto modlitieb, ktoré vytvárajú rámec tejto pasáže, celok zreteľne vymedzuje aj inklúzia prostredníctvom slova *τὸ πρόσωπον* (2,17 [2x]; 3,10). Najväčšia koncentrácia zmienok o radošti sa nachádza práve v tejto „apológii pro absentia sua“, ktorú možno rozdeliť na tri podsekcie: 1. márne pokusy o návrat do Solúna (2,17-20), 2. Timotejova misia v Solúne (3,1-5) a 3. dobrá zvesť, ktorú priniesol Timotej (3,6-10).

¹⁷ Blížšie sa dôvod opisuje v Sk 17,1-10: niektorí „žiarliví Židia“, ktorí neprijali evanjelium, „si najali niekoľko zlých mužov z ulice, vyvolali rozruch a rozbúrili mesto (...) Bratia hneď v noci vypravili Pavla a Sílasa do Berey“ (Sk 17,5.10).

¹⁸ To, že mal Pavol v Solúne protivníkov, vyplýva ako z kontextu 1 Sol 2,1-3,10, tak aj zo Sk 17,1-10. Pavlov pozitívny vzťah k Solúnčanom v tejto pasáži naznačuje, že títo oponenti pravdepodobne pochádzali z vnútra cirkevného spoločenstva. Skôr to boli niektorí vplyvní Solúnčania popudení Židmi (Sk 17,5), ktorí spochybňovali Pavlovu bezúhonnosť a rýdzosť jeho motívu. Pavla a jeho spoločníkov mohli prirovnávať k potulným filozofom, ktorí zneužívali dôverčivosť jednoduchých ľudí, poprípade šírili nebezpečné myšlienky (Sk 17,7).

¹⁹ WEIMA, *Thessalonians*, s. 123.

Tieto tri podčasti vyúsťia do Pavlovej modlitby za Solúnčanov (3,11-13), ktorá uzatvára túto Pavlovu apológiu a zároveň tvorí premostenie do parenetickej časti (4,1-5,22). Zo štruktúrného hľadiska je zaujímavé, že zmienky o radošti sa nachádzajú v závere prvej (2,19-20) a v závere tretej podsekcie (3,9) obhajoby Pavlovej neprítomnosti. Závery oboch týchto subsekcí tvoria rečnícke otázky a tri zo štyroch zmienok o radošti sú súčasťou týchto rétorických obratov.

2.1. *Eschatologická radošť (1 Sol 2,19-20)*

Prvá z týchto rečníckych otázok uzatvára Pavlovu spomienku na jeho márne pokusy o návrat do Solúna a zároveň naznačuje jeden z dôvodov, prečo sa Pavol túžil vrátiť do macedónskej metropoly (2,19). Tento dôvod by sa dal nazvať „hrdosťou na Solúnčanov“ a pozostáva z dvoch rétorických otázok, pričom druhá (ἢ οὐκὶ καὶ ὑμεῖς) je vložená do prvej, ktorou sa Pavol pýta, kto je jeho nádejou, radošťou a vencom chvály. Ďalšou zvláštnosťou textu je, že v oboch rečníckych otázkach je zamlčaný prísudok. Keďže Pavol upiera svoj pohľad na parúziu, dalo by sa predpokladať, že prísudok by mal byť v budúcom čase, ale zdá sa, že Rigaux má pravdu, keď uprednostňuje prítomný čas s odôvodnením, že „l'espoir et la joie sont déjà présents“.²⁰ I keď rečnícke otázky si nevyžadujú výslovnú odpoveď, Pavol nakoniec túto odpoveď vysloví: ὑμεῖς γὰρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρὰ (2,20). Pre lepšie pochopenie tohto textu opäť si treba všimnúť najbližší kontext: Pavlov náhly a vynútený odchod zo Solúna ťažko doliehal na obe strany, ktoré sa cítili byť osirotené – ἀπορφανισθέντες²¹ (2,17). Túto vzájomnú odlúčenosť sa Pavol snažil prekonať „raz aj druhý raz, ale satan nám to prekazil“ (2,18). Podľa Rigauxa slovné spojenie καὶ ἅπαξ καὶ δις, ktoré sa v Novom zákone nachádza už len vo Flp 4,16, treba chápať „à diverse reprises“²², teda ako „opakované“ alebo „viac než raz“. Podobne ako je tomu v prípade Flp 4,16, v ktorom Pavol Filipanom ďakuje za ich opakovanú finančnú podporu.²³ Teda Pavol sa viackrát snažil dostať do Solúna, len mu v tom zabránili bližšie neurčené prekážky, ktoré apoštol pripisuje pôsobeniu Božieho protivníka, čím nadobúda táto pasáž určitý nádych boja medzi Bohom a mocnosťami temna. Okrem tohto prípadu sa motív protibožskej mocnosti v Pavlovej apológii *pro absentia sua* vyskytuje ešte raz – v závere druhej podsekcie obhajoby Pavlovej neprítomnosti, v ktorej reaguje na súženie Solúnčanov poslaním Timoteja s cieľom dozvedieť sa, či ich „azda nepokúšal pokušiteľ a naša námaha nevyšla nazmar“ (3,5). Námaha Pavlovho misijného tímu sa týkala implementovania Božieho slova do života tých, ktorí uverili. V oboch zmienených prípadoch je teda satan (pokušiteľ) protivníkom Božieho slova, ktorý

²⁰ RIGAUX, *Thessaloniens*, s. 463.

²¹ Hoci Pavol tento výraz aplikuje na seba a Sílasa, dá sa predpokladať, že aj Solúnčania sa cítili byť akoby sirotami po náhlom odchode svojich vierozvestcov.

²² RIGAUX, *Thessaloniens*, s. 461.

²³ Pavol v tomto prípade teda nechce povedať, že Filipania ho podporili (iba) dvakrát, ale viac ráz.

sa snaží zabrániť jeho pôsobeniu medzi Solúnčanmi, aby vyšlo nazmar nielen Pavlovo ohlasovanie, ale aj pôsobenie Božieho slova; no nakoniec vyšlo nazmar satanovo úsilie – a to je opäť dôvod na radosť. Ako čelil pokušeniu Ježiš, čelí mu i Pavol a čelia mu aj Solúnčania a z tohto zápasu s pokušíteľom vychádzajú víťazne. Boj s úskokmi pokušíteľa sa môže opäť chápať ako niečo, v čom Solúnčania napodobňujú Pavla i Ježiša, ako to zaznelo pri predchádzajúcej zmienke o radošti v 1 Sol 1,6.

Napriek tomu, že sa satan snaží všetko prekaziť, Pavol sa bude mať čím pochváliť a obhájiť²⁴ pri Pánovom príchode: Solúnčanmi, ktorí sú jeho „nádejou, radosťou a korunou chvály“ (2,19). Táto trojica vyjadrení je pochvalou pre členov solúnskej cirkvi. Z najbližšieho kontextu je zrejmé, čím si Solúnčania zaslúžili tento kompliment: svojou vytrvalosťou vo viere, aj napriek súženiu, ktoré na nich doliehalo (1,3,6; 2,14; 3,3). Teda podobne ako pri prvej zmienke o radošti v 1 Sol 1,6, aj v tomto prípade zaznieva prepojenie medzi radosťou, vierou a utrpením. Inými slovami, Pavol má radosť, ba môže sa chváliť tým, že Solúnčania napriek mnohým ťažkostiam a utrpeniu vytrvali vo viere. Na koho sa vzťahuje trojica výrazov *ἐλπίς, χαρά* a *στέφανος καυχήσεως*, vyjadruje druhá rečnícka otázka kladúca dôraz na *ὑμεῖς*, teda na Solúnčanov, avšak zvyšné komponenty tejto otázky (*ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς*) naznačujú, že členovia solúnskej cirkvi sú len súčasťou širšieho celku, kam patria aj členovia iných cirkví²⁵, ktoré prostredníctvom Pavlovho ohlasovania prijali Pánovo slovo; avšak momentálne Pavol svoj zreteľ zameriava na Solúnčanov. Kým teda prvá rečnícka otázka má všeobecný charakter, druhá sa priamo zameriava na členov solúnskej cirkvi a vyjadruje, že Solúnčania spolu s inými sú Pavlovou nádejou, radosťou a korunou slávy. Prvou z tejto trojice je nádej. Je zaujímavé, že Pavol v tomto prípade nevkladá svoju nádej do Boha alebo do Ježiša, ale do Solúnčanov. Zdá sa, že Pavol v tomto prípade nemá na mysli nádej ako teologálnu cnosť, ale skôr nádej v bežnom zmysle slova. Teda podobne, ako keď rodičia hovoria o svojich deťoch ako o svojej nádeji a radošti. Pavol tak pravdepodobne pokračuje v rodinnom slovníku, ktorý charakterizoval prvú časť jeho apológie (2,7.11).

Druhým komponentom triády je radosť, ktorá nezriedka býva sprievodným javom nádeje. Nádej je synonymom očakávania. Keď sa očakávanie naplní vyústi do radošti z naplnenia. Človek môže mať nádej, že zvíťazí nad určitým protiventstvom, napríklad pri športových disciplínach. Keď atlét zvíťazil, a teda dosiahol svoj cieľ, jeho nádej sa naplnila a pretransformovala na radosť z víťazstva.

²⁴ Netreba zabúdať na apologetický kontext pasáže: pri Pánovom príchode bude teda Pavol môcť predložiť samotných Solúnčanov ako dôkaz svojej obhajoby proti obvinenia svojich protivníkov.

²⁵ Podobný kompliment Pavol zloží aj Filipanom, ktorých nazve: *χαρὰ καὶ στέφανός μου* (Flp 4,1).

V grécko-rímskom svete takýchto víťazov venčili vavrínovým vencom, ktorý bol odmenou a zároveň dôkazom ich úspechu. Pravdepodobne aj Pavla viedla podobná asociácia pri vyjadrovaní tejto triády od nádeje k radosti a korune chvály (στέφανος καυχήσεως). Hoci sa v Septuaginte nachádza slovné spojenie στέφανος καυχήσεως (Ez 16,12; 23,42; Prís 17,12), Pavol tu myslí skôr na veniec, ktorý sa kládol na hlavu víťazným vojenským vojvodcom alebo víťazom v atletických zápasoch.²⁶ Pavol sa tak bude môcť pochváliť Solúnčanmi a svojím misionárskym úsilím. Jeho chvála však nie je spupným vychvaľovaním sa tohto sveta, ktoré sa zameriava na seba, ale Pavlova chvála sa zameriava na iných: na Boha, na Solúnčanov a spolu s nimi na iné ním založené cirkvi, a tak o tejto jeho chvále platí to, čo vyjadril v inom liste: „Kto sa chváli, nech sa chváli v Pánovi“ (1 Kor 1,31).

Vavrínový veniec bol nielen symbolom víťazstva a úspechu, ale aj radosti.²⁷ Napríklad Klaudius Aelianus (okolo 175-235) spomína vo svojich Pestrých príbehoch (Ποικίλη ιστορία) príhodu o istom Xenofónovi, ktorému pri prinášaní obety posol oznámil, že jeho syn zomrel. Xenofón si na znak smútku zložil veniec, ktorý mal na hlave, ale keď mu posol oznámil, že jeho syn zomrel ako víťaz, tak si Xenofón opäť tento veniec nasadil na hlavu.²⁸ Týmto gestom Xenofón vyjadruje určitú hrdosť na svojho syna, ktorého hrdinstvom sa môže chváliť. Aj keď je zdrvený bolesťou zo synovej smrti, pociťuje radosť, že jeho syn zomrel vznešenou smrťou. Tento príbeh nám môže priblížiť, čo mal Pavol asi na mysli, keď Solúnčanov nazval svojou nádejou, radosťou a korunou chvály. Podobne ako Xenofón je hrdý na svojho syna, aj Pavol sa bude môcť pochváliť „svojimi deťmi“. Túto rodičovskú dimenziu 1 Sol 2,19-20 si všimli už v staroveku. Leonarda spomína postreh Teodora z Kýru: „Keď sa Pavol prirovnáva k matke, ktorá živí svoje deti, napodobňuje ju aj slovami; a matky skutočne zvyknú nazývať svoje deti nádejou, radosťou a podobne.“²⁹ Analógiou ku vzťahu rodič-dieťa je vzťah učiteľ-žiak: „Dobří učitelia zvyčajne vkladajú všetku svoju nádej, radosť a slávu do pokroku svojich žiakov“³⁰, ako to uvádza iný staroveký zdroj, ktorý Rigaux pripisuje Pelágiovi.³¹

Kým zmienka o satanovi dala tejto pasáži určitý apokalyptický nádych, zmienka o Pánovom príchode (ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ) dáva tomuto textu eschatologický ráz, ktorý je jednou z typických črt solúnskej

²⁶ Charles A. WANAMAKER, *The Epistles to the Thessalonians: A Commentary on the Greek Text* (NIGTC), Grand Rapids: Eerdmans, 1990, s. 123-124.

²⁷ Walter GRUNDMANN, „στέφανος,“ in *ThWNT* VII: 615-635, tu 621.

²⁸ CLAUDIUS AELIANUS, Ποικίλη ιστορία III.3, https://www.hs-augsburg.de/~harsch/graeca/Chronologia/S_post03/Aelianus/ael_hi03.html (cit. 20.4.2023).

²⁹ Salvatore LEONARDA, *La gioia nelle Lettere di S. Paolo*, Palermo: Edizioni Augustinus, 1988, s. 45.

³⁰ Boni magistri omnem spem, et gaudium, et gloriam solent collocare in profectu discipulorum.

³¹ RIGAUX, *Thessaloniens*, s. 465.

korešpondencie. Ak je Prvý list Solúnčanom najstarším novozákonným spisom, tak táto zmienka o parúzii je vôbec prvou a najstaršou v celom novozákonnom kánone.³² Oepke sa nazdáva, že to bol pravdepodobne Pavol, kto tento terminus technicus uviedol do kresťanstva,³³ pričom modifikoval význam pojmu *παρουσία*, ktorý v pohanskom prostredí predstavoval prítomnosť alebo príchod božstva či dôležitej osoby (cisára alebo vysokého štátneho úradníka). V prípade cisára sa jeho príchod chápal taktiež ako zjavenie božstva. Pavol pravdepodobne myslí na tento pôvodný koncept parúzie, čo naznačuje aj použitie titulu τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ. Tento pôvodný grécky význam slova *παρουσία* Pavol v niektorých prípadoch³⁴ prepojil so starozákonným konceptom Pánovho dňa, keď Boh bude súdiť dobrých i zlých. Eschatológia Prvého listu Solúnčanom nadväzuje na tento juridikálny charakter Pánovho príchodu tým, že ho spája s dňom Božieho hnevu. Viera v Ježiša nás zachraňuje pred budúcim Božím hnevom. Snáď najvýstižnejšie sa to vyjadruje v 5,9: „Veď Boh nás neurčil na hnev, ale aby sme získali spásu skrze nášho Pána Ježiša Krista, ktorý za nás zomrel, aby sme žili spolu s ním“ (porov. aj 1,10; 2,16). Weima dáva parúziu do súvisu s Pavlovou obhajobou. Pri Pánovom príchode sa Pavol takpovediac nebude musieť obhajovať pred Solúnčanmi alebo svojimi protivníkmi; práve naopak: tamojší kresťania budú vtedy dôkazom, že Pavol nezaháľal a bol verný svojmu apoštolskému poslaniu, a tak všetky tri výrazy (nádej, radosť a koruna slávy) majú „oba významy – eschatologický i právny: pri Pánovom príchode budú solúnski veriaci svedectvom a dôkazom, že Pavol verne naplnil svoje apoštolské povolanie.“³⁵ Iovino si tiež všíma, že sa Pavol v tomto prípade na parúziu pozerá jedinečným spôsobom, teda „cez optiku apoštolskej služby“³⁶. Kým v ostatných prípadoch sa parúzia chápe všeobecne, teda vo vzťahu ku všetkým, v prípade 2,19 Pavol aplikuje Kristov príchod na konkrétny prípad týkajúci sa vlastného pôsobenia medzi Solúnčanmi, ktoré nebolo márne, ale prinieslo ovocie; a tak môže dať odpoveď na rečnícku otázku: ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρὰ (2,20). Oproti predchádzajúcemu veršu sa v tejto Pavlovej odpovedi vytratil výrazy „nádej“ a „koruna chvály“ a oba nahradil pojem „sláva“. Čo však zostáva, je radosť. Hoci Pavol upiera svoj zrak do budúcnosti – k Pánovmu príchodu, v tomto prípade hovorí o Solúnčanoch v prítomnom čase, ba môžeme tu vycítiť určitý náznak prítomnej eschatológie, lebo Solúnčania sú Pavlovou radosťou, slávou a korunou slávy už teraz; len pri Pánovom príchode sa to stane zrejmejším a aj táto radosť sa potom prejaví v celej svojej intenzite. Pavol pociťuje radosť zo Solúnčanov už tu a teraz a táto terajšia radosť je len predzvesťou budúcej, nikdy nekončiacej eschatologickej radosti.

³² Mt 24,23-27; 1 Kor 15,23; 1 Sol 3,13; 4,15; 5,23; 2 Sol 2,1.8-9; Jk 5,7-8; 2 Pt 1,16; 3,4.12; 1 Jn 2,28.

³³ Albrecht OEPKE, „*παρουσία*,“ in *ThWNT V*: 856-869, tu 863.

³⁴ 1 Kor 15,23; 1 Sol 2,19; 3,13; 4,15; 5,23; 2 Sol 2,1.8-9.

³⁵ WEIMA, *Thessalonians*, s. 203.

³⁶ IOVINO, *Tessalonicesi*, s. 162.

2.2. Komplexná radosť (1 Sol 3,9-10)

Po komplimente, ktorý Pavol zložil Solúnčanom v 2,19-20, pokračuje vo svojej apológii ďalej: keďže to už bez Solúnčanov viac nemohol vydržať (3,1.5), poslal k nim Timoteja, aby vyzvedel, ako je to vlastne s nimi (3,2-5). Timotej po svojom návrate priniesol radostnú zvesť (εὐαγγελισαμένου ἡμῖν), ktorá sa týkala predovšetkým viery a lásky (τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην) Solúnčanov (3,6). Pavol pociťuje z Timotejovej zvesti radosť, ktorú vyjadri ďalšou rečníckou otázkou: τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ἣ χαιρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν; (3,9-10). Diskutovaný je rozsah tejto otázky, ktorej prvá časť evokuje Ž 116,12.³⁷ Grécky text vzťahuje otázku na verše 9-10, kým slovenský preklad, pravdepodobne kvôli zrozumiteľnosti, ju obmedzuje len na v. 9: „Ale akú vďaka môžeme vzdať Bohu za vás, za všetku tú radosť, ktorú z vás máme pred svojím Bohom?“³⁸ Keďže sa v Pavlových časoch ešte nepoužívala interpunkcia, sú možné obe alternatívy.³⁹ Keďže sa však participium δεόμενοι vzťahuje na εὐχαριστίαν δυνάμεθα a vyjadruje spôsob, akým sa toto vzdávanie vďaka uskutočňuje,⁴⁰ zdá sa byť vhodné oba verše chápať ako jedno zložené súvetie, ktoré pozostáva z hlavnej vety a troch vedľajších viet. Hlavná veta vyjadruje podstatu rečníckej otázky. Keďže rečnícka otázka naznačuje odpoveď, tak je to aj v tomto prípade: spolu s Wanamakerom sa dá konštatovať, že otázka vlastne vyjadruje nemožnosť dostatočne vzdávať vďaka Bohu za radosť, ktorú Pavlovi spôsobili Solúnčania,⁴¹ pretože táto radosť je „nevyjadriteľná“ (beyond expression).⁴² Martin, ktorý pripúšťa, že vďakyvzdanie sa rozprestiera od 1,2 až po 3,13, podotýka, že ani toto rozsiahle vďakyvzdanie nedokázalo dostatočne vyjadriť úplnosť Pavlových pocitov k Solúnčanom.⁴³ Podľa Weimu tým, že Pavol na tomto mieste špecificky nevzdáva vďaka za Solúnčanov, ale za radosť, ktorú mu členovia solúnskej cirkvi spôsobili, naväzuje na 2,19-20, kde Solúnčanov dvakrát nazýva svojou radosťou.⁴⁴

Keď Pavol charakterizuje túto radosť ako πάσῃ τῇ χαρᾷ, nemal pravdepodobne na mysli len intenzitu radosti, ale aj rozsah radosti, ktorá v sebe zahŕňa rôzne

³⁷ Čím sa odvdáčím Pánovi za všetko, čo mi dal? LXX 115,3: τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέν μοι;

³⁸ Podobne aj ekumenický a evanjelický preklad. Starosloviensky preklad považuje za rečnícku otázku oba verše.

³⁹ Cudzozjazyčné preklady taktiež kolíšu v rozsahu otázky, ale zdá sa, že väčšina akceptuje rozsah otázky na 3,9-10.

⁴⁰ WEIMA, *Thessalonians*, s. 227.

⁴¹ WANAMAKER, *Thessalonians*, s. 137.

⁴² MARTIN, *Thessalonians*, s. 108.

⁴³ Tamtiež, s. 107.

⁴⁴ WEIMA, *Thessalonians*, s. 226.

odtiene⁴⁵, a preto by sa v tomto prípade dalo hovoriť aj o komplexnej radosi. Richard ju nazýva prekypujúcou (overflowing)⁴⁶ radosťou. V nasledujúcej vzťažnej vete Pavol bližšie špecifikuje túto radosť. Hoci slovné spojenie ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ἣ χαίρομεν sa môže chápať ako semitizmus, predsa len ostatné vetné členy naznačujú, že v tomto prípade to nie je len obyčajný semitizmus, ale skôr ide o skutočnú vzťažnú vetu, ktorá chce lepšie špecifikovať predmet, na ktorý sa vzťahuje, teda na radosť. Tomu, že nejde len o čistý semitizmus, nasvedčuje aj paralela s 3,7, kde Pavol vyjadruje svoje potešenie z viery Solúnčanov „popri všetkej našej núdzi a súžení“ (ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει ἡμῶν). Opačného názoru je Richard, podľa ktorého paralela medzi ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ a ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει môže len vyjadrovať „intenzívny a paradoxný spôsob života na misionárskom poli.“⁴⁷ Jednou z črt tejto komplexnej radosi je, že to nie je osamelá radosť jednotlivca, ale Pavol často v jej kontexte používa množné číslo⁴⁸; no nie je to ani autorský plurál, ani pluralis maiestaticus, ale je to skutočné množné číslo, vyjadrujúce, že Pavol sa teší spolu so svojimi spoločníkmi a pravdepodobne aj s celou cirkvou, v ktorej sa nachádzal v čase písania⁴⁹ tohto listu. Pavlova radosť je teda radosť zdieľaná spolu s inými. K intenzite a rozsahu tejto radosi prispieva aj fakt, že je to spoločná a zdieľaná radosť nielen v ľudskej rovine, ale tiež radosť zdieľaná pred Bohom (ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ) a dalo by sa dodať, že je zdieľaná aj s Bohom v modlitbe. I keď ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ má často v Prvom liste Solúnčanom eschatologický význam (2,19 a 3,13), v tomto prípade Pavol, podľa Weimu, hovorí o prítomnosti: už teraz sa spolu s inými raduje zo Solúnčanov a vzdáva za nich vďaka v Božej prítomnosti.⁵⁰ Aj napriek vzdialenosti ho teda spolu s nimi spája modlitba v Božej prítomnosti.

Ďalšie odtiene tejto komplexnej radosi naznačuje predložková väzba δι' ὑμᾶς, ktorá sa vzťahuje na Solúnčanov. O ich viere a láske (τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν) priniesol Pavlovi dobrú zvesť Timotej (1 Sol 3,6). V konečnom dôsledku je to teda radosť z čínorodej viery a lásky Solúnčanov,⁵¹ a teda i radosť z ich príkladného správania. Pavlova radosť pretrváva aj popri „všetkej núdzi a súžení“ (ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει ἡμῶν), teda Pavol pociťuje radosť aj napriek určitým

⁴⁵ Opačne Rigaux (s. 482), ktorý zdôrazňuje iba intenzitu, nie však komplexnosť: „πάση (...) marque l'intensité, non la totalité ou les différentes joies.“

⁴⁶ Earl J. RICHARD, *First and Second Thessalonians* (SP 11), Colleagueville: Liturgical Press, 1995, s. 169.

⁴⁷ Tamtiež, s. 170.

⁴⁸ O použití množného čísla v Prvom liste Solúnčanom porov.: RIGAUX, *Thessaloniciens*, s. 77-80; TRSTENSKÝ, *Solúnčanom*, s. 49-51.

⁴⁹ Pravdepodobne v Korinte.

⁵⁰ WEIMA, *Thessalonians*, s. 227.

⁵¹ Čínorodosť viery a lásky Solúnčanov Pavol naznačil, keď v úvode listu vzdával vďaka za τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης (1 Sol 1,3). Ďalším zaujímavým prepojením medzi epistolárnym vďakyvzdaním a záverom Pavlovej apológie je, že oboje sa deje výslovne ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ (1 Sol 1,3; 3,9.13)

ťažkostiam, ktorým musí čeliť. Táto radosť v utrpení je ďalšou črtou Pavlovej komplexnej radosti. Súženiu však nečelí len Pavol, ale aj Solúnčania⁵², ktorí už na samom počiatku „vo veľkom súžení“ (ἐν θλίψει πολλῇ) a s radosťou Ducha Svätého prijímali evanjelium (1 Sol 1,6). „Súženia, ktoré Solúnčania zakusovali, predstavovali nebezpečenstvo pre ich vieru a naopak, viera, v ktorej potrebovali byť upevnení, predstavovala oporu alebo pevný bod v súženiach.“⁵³ Pavol má radosť zo Solúnčanov aj preto, že ich viera sa osvedčila napriek súženiám, ktorým čelili, no na druhej strane viera im dala silu obstáť, a to je ďalší dôvod na radosť nielen pre Pavla, ale pre samotných Solúnčanov.

Radosť z viery a lásky Solúnčanov vedie Pavla k modlitbe a modlitba sa tak stáva prejavom radosti a ďalšou črtou jej komplexnosti. V nasledujúcej časti rečníckej otázky Pavol vyjadruje časový rozsah (νυκτὸς καὶ ἡμέρας), intenzitu (ὑπερεκπερισσοῦ), ako i charakter modlitby (δεόμενοι). Slovné spojenie νυκτὸς καὶ ἡμέρας sa dá chápať ako merizmus, ktorý vyjadruje každý okamih, ktorý Pavol strávi v modlitbe. Toto slovné spojenie „nevyjadruje ani tak nepretržitosť modlitby“⁵⁴, ako skôr jej „kontinuitu“⁵⁵ a frekvenciu⁵⁶. Inými slovami: Pavol chce Solúnčanov ubezpečiť o tom, že vždy, keď sa modlí, myslí na nich. Táto modlitba však nie je len nejaká vzletná modlitba, ale je to intenzívna modlitba, ktorá presahuje každú mieru, ako to vyjadruje zriedkavá zloženina ὑπερ-εκ-περισσοῦ.⁵⁷ Rigaux konštatuje, že Pavol má záľubu v podobných výrazoch (1 Kor 4,13; 15;8; 2 Kor 1,8).⁵⁸ Do tretice δεόμενοι vyjadruje prosebný, až naliehavý charakter modlitby. Podľa Iovina Pavol v tomto kontexte starostlivo vybral toto participium od δεομαι, pretože vyjadruje ideu nedostatku niečoho, o čo teda treba prosiť.⁵⁹ Predmet tejto intenzívnej prosby formuluje posledná časť analyzovanej rečníckej otázky. Prosba sa zameriava na dve skutočnosti: najskôr Pavol vyjadruje svoju túžbu vidieť Solúnčanov z tváre do tváre (ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον), keďže mu chýba bezprostredný kontakt s nimi, aby potom – a to je druhý zámer tejto modlitby, mohol doplniť to, čo chýba ich viere (καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν).

Plurál ὑστερήματα naznačuje, že ide o viacero vecí. Pavol sa nimi bude zapodievať v parenetickej časti listu (4,1–5,22). Termín ὑστέρημα má dva základné významy:

⁵² „... aby sa nik neplašil v týchto súženiach (ἐν ταῖς θλίψεσιν ταύταις); veď sami viete, že je to náš údel. Lebo aj keď sme boli u vás, predpovedali sme vám, že prídu na nás súženia (μέλλομεν θλίβεσθαι); aj sa tak stalo“ (1 Sol 3,3–4).

⁵³ FENÍK, „S pancierom,“ s. 29.

⁵⁴ MARTIN, *Thessalonians*, s. 109.

⁵⁵ IOVINO, *Tessalonicesi*, s. 175.

⁵⁶ WEIMA, *Thessalonians*, s. 227.

⁵⁷ V Novom zákone okrem 1 Sol 3,10 iba v 1 Sol 5,13 a Ef 3,20.

⁵⁸ RIGAUX, *Thessaliciens*, s. 483.

⁵⁹ IOVINO, *Tessalonicesi*, s. 176.

1. nedostatok v protiklade k hojnosti a 2. nedostatok ako defekt⁶⁰, ktorý treba napraviť, poprípade odstrániť. Pavlov doterajší pozitívny postoj k Solúnčanom naznačuje, že nemá na mysli nápravu defektov vo viere Solúnčanov, ale skôr myslí na prvý význam, teda na doplnenie a upresnenie v otázkach viery. Podľa Wilckensa τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν neznamená nedostatok viery (ein Mangel an Glauben), ale znamená skôr neúplnosť viery v čase (ein Mangel, der für den Glauben als solchen in der Zeit)⁶¹, čo so sebou nesie možnosť pre rozvoj a rast viery. Podobne konštatuje aj Feník, že „ὑστέρημα nemusí mať nevyhnutne negatívnu konotáciu, napr. v zmysle chyby alebo nedostatku, ale vyjadruje to, čo ešte nie je úplne naplnené alebo skončené.“⁶² Rigaux o τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως poznamenáva, že viera Solúnčanov ešte nie je úplná, a preto potrebuje doplnenie; nie však preto, že by jej chýbala pevnosť (1,3-8; 2,13; 3,6-8), ale potrebuje viac poznania a viac ujasnenia v otázkach sexuálnej čistoty, bratskej lásky a o tom, ako to bude so zosnulými pri Pánovom príchode.⁶³ Týmto záležitostiam sa Pavol bude venovať v parenetickej časti (1 Sol 4-5). Zhrnúť to možno teda tak, že tu nejde o defekt viery, ktorý Pavol chce napraviť, ale o záležitosti života viery, ktoré sa ešte nerozvinuli v dostatočnej miere. Ide tu o vzrast viery, ktorému by Pavol najradšej napomohol svojou osobnou prítomnosťou a príkladom: „Túžba prísť do Solúna napovedá, že osobný príklad Pavla má byť prostriedkom k doplneniu viery Solúnčanov.“⁶⁴ Kým sa však tak nestane, musí sa o to pokúsiť prostredníctvom listu.

Všetko, čo vlastne doteraz Pavol Solúnčanom napísal, slúži k tomu, aby si pripravil cestu do srdc Solúnčanov, aby tak ochotnejšie prijali to, o čom bude písať v parenetickej časti listu. Zároveň táto rétorická otázka tvorí akýsi „turning-point“, bod zvratu, keďže sa doteraz (do 3,9 vrátane) Pavol viac zameriaval na minulosť a prítomnosť, kým od 3,10 sa začína viac orientovať na budúcnosť.⁶⁵ Z kontextuálneho hľadiska je teda 1 Sol 3,9-10 dôležité, lebo vyústi do modlitby, ktorá tvorí premostenie medzi predchádzajúcou apologetickou a autobiografickou časťou (2,1-3,13) a nasledujúcou pareneticou časťou (4,1-5,22). Táto modlitba pozostáva z dvoch častí. V prvej Pavol prosí za seba a svojich spoločníkov, aby im Boh Otec a Ježiš Kristus upravili cestu k Solúnčanom (3,11). Motív upravenia cesty (κατευθύναι τὴν ὁδὸν) je pravdepodobne prevzatý z vojenskej terminológie: ako sa pripravovala cesta pre plynulý prechod armády a odstraňovali sa všetky zátarasy, tak sa Pavol modlí, aby Boh Otec aj Ježiš Kristus odstránili všetky

⁶⁰ Josef B. SOUČEK, „ὑστέρημα,“ in *Řecko-Český slovník k Novému zákonu*, Praha: Kalich, 1987, s. 269.

⁶¹ Ulrich WILCKENS, „ὑστέρημα,“ in *ThWNT VIII*: 590-600, tu 598.

⁶² FENÍK, „S pancierom,“ s. 31.

⁶³ RIGAUX, *Thessaloniciens*, s. 485.

⁶⁴ FENÍK, „S pancierom,“ s. 32.

⁶⁵ Peter T. O'BRIEN, *Introductory Thanksgivings in the Letters of Paul*, Eugene: Wipf & Stock, 2009, s. 157.

prekážky, ktoré im satan kládol do cesty (2,18),⁶⁶ a aby tak mohol zavítať k svojim milovaným Solúnčanom, čo sa Pavlovi pravdepodobne podarilo počas jeho tretej misijnej cesty (Sk 20,1-4). V druhej časti modlitby Pavol prosí za Solúnčanov, aby Pán zveľadil a rozhojnil (πλεονάσαι και περισσεύσαι) ich lásku, a to nielen medzi nimi navzájom, ale aj voči všetkým ostatným (τῆ ἀγάπη εἰς ἀλλήλους και εἰς πάντα). Pod pojmom „πάντα“ má Pavol na mysli pravdepodobne i tých, ktorí nepatria k Ježišovým nasledovníkom. Vzápätí Pavol kladie seba a svoj misijný tím za vzor takejto lásky (καθάπερ και ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς), čím pozýva Solúnčanov k napodobňovaniu, k μιμησις – motívu, s ktorým sme sa stretli už pri prvej zmienke o radošti v 1,6. Tentokrát ho majú napodobňovať v láske. Pavlova radosť zo Solúnčanov teda vyústila do konkrétnej prosby za zveľadenie vzájomnej lásky. Láska prináša radosť. Čím sa viac rozhojňuje láska, tým sa viac rozhojňuje aj radosť. Ako si vyžaduje skutočná láska určitú vzájomnosť, tak si ju vyžaduje aj radosť. Skutočná radosť je zdieľaná radosť, nevynímajúc spoločnú modlitbu. Je to radosť zdieľaná nielen v ľudskej rovine, ale je to radosť zdieľaná pred Bohom (ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ) a s Bohom.

Pavol vo svojej modlitbe pokračuje ďalej a prosí za bezúhonnosť Solúnčanov vo svätosti (ἀμέμπτους ἐν ἀγιωσύνη), čím predznamenáva tému svätosti, ktorej sa bude venovať v parenetickej časti, najmä v 4,3-7 a 5,23. Zároveň však podľa Rigauxa táto modlitba nadväzuje na ὑστερήματα z 3,10, ktoré majú Boh Otec a náš Pán Ježiš zahojiť Pavlovou prítomnosťou (3,11), väčšou láskou (3,12) a väčšou svätosťou (3,13).⁶⁷ Táto bezúhonnosť vo svätosti má však aj eschatologický rozmer a k nemu smeruje apoštolova modlitba: „aby ste boli bez úhony vo svätosti pred Bohom a naším Otcom, keď príde náš Pán Ježiš so všetkými svojimi svätými. Amen“ (3,13). Akoby i v tejto modlitbe Pavol chcel naznačiť, že úplnú radosť v celej jej komplexnosti zažijeme až pri Pánovom slávnom príchode. V podstate tu pôjde o radosť zo spoločného stretnutia. Dovtedy, i keď je táto radosť komplexná, ešte nie je kompletná. K jej úplnosti chýba podľa Rigauxa ešte aj jedna pozemská skutočnosť: Pavlova radosť nebude úplná, kým sa opäť neuvidí so svojimi konvertitmi a neuzrie, že Boh dokončil v nich dielo, ktoré prostredníctvom Pavlovho misijného tímu začal v Solúne.⁶⁸

Najbližší kontext 1 Sol 3,9-10 vedie k prepojeniu radosti s inými témami, ktoré poukazujú na komplexný charakter radosti a že radosť sprevádza rôzne skutočnosti života: vieru, lásku, víťazstvo nad pokušením, spoločné zdieľanie, modlitbu, túžbu i očakávanie. Najmä túžba a očakávanie sú skutočnosti, ktoré ešte len „čakajú“ na svoje naplnenie v stretnutí a vzájomnom zdieľaní sa medzi sebou navzájom i s Bohom. Ako viera, tak aj láska a radosť majú svoje ὑστερήματα. I keď je

⁶⁶ WEIMA, *Thessalonians*, s. 233.

⁶⁷ RIGAUX, *Thessaloniens*, s. 485.

⁶⁸ Tamtiež, s. 483.

teda táto radosť komplexná, ešte nie je úplná, avšak už v prítomnosti „anticipuje na definitívnom stave, keď sa veriaci budú radowať z plnosti Božieho života.“⁶⁹ Slovanmi Leonardu: „Eschatologická radosť z 2,19 je už prítomná v apoštolovom dnešku (2,20) a už teraz je prežívaná ako prítomná a budúca (3,9)“.⁷⁰ Je to radosť, ktorá rastie spolu s túžbou po vzájomnom stretnutí a spoločenstve a ktorá smeruje k svojej eschatologickej plnosti a intenzite.

3. Ustavičná radosť a Božia vôľa (1 Sol 5,16-18)

V parenetickej časti listu (4,1-5,24) sa radosť spomína iba raz a to v slovesnej podobe, keď Pavol v záverečných povzbudeniach používa imperatív tohoto slovesa a nabáda tak Solúnčanov k ustavičnej radosťi: πάντοτε χαίρετε (5,16). Predchádzajúce zmienky o radosťi v Prvom liste Solúnčanom boli často v spojení s určitými ťažkosťami a problémami, napriek ktorým sa Pavol i Solúnčania dokázali radowať. V tomto duchu treba chápať aj Pavlovo povzbudenie v 1 Sol 5,16: aby si Solúnčania zachovali radosť, aj keď musia čeliť rôznym protivenstvám. Parenetickú časť (4,1-5,24) môžeme chápať ako Pavlovo doplnenie toho, čo ešte chýba viere Solúnčanov (3,10), ako v oblasti obsahu, tak aj formy, teda života podľa viery; pričom parenézu možno rozdeliť na štyri časti: v prvej z nich (4,1-12) Pavol povzbudzuje k svätosti života. Kľúčovým veršom tejto časti je tvrdenie, že Božia vôľa spočíva v posväcovaní človeka (4,3). Túto axiómu Pavol následne aplikuje na oblasť sexuálnej čistoty (4,4-8), práce (4,11) a bratských vzťahov ako vo vnútri obce (4,9-10), tak aj navonok voči nekresťanom (4,12). V druhej (4,13-18) a tretej časti (5,1-11) sa Pavol zameriava na eschatológiu. Rozdiel medzi oboma týmito sekciami spočíva v tom, že kým v 4,13-18 Pavol hovorí o zosnulých členoch obce, v 5,1-11 sa zameriava na živých členov a na ich prípravu na eventuálny Pánov príchod. Pavol tak pravdepodobne usmerňuje a dopĺňa Solúnčanom to, čo patrí k τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν (3,10). Niektorí členovia obce sa totiž znepokojovali tým, že ich drahí zosnuli sa nedožili Pánovho slávneho príchodu, a tak sa nazdávali, že títo zosnuli budú o niečo ukrátení voči tým, ktorí ho zažijú. Pavol teda najskôr poskytuje útechu tým, čo sa obávajú o svojich zosnulých (4,13-18), a následne ich povzbudzuje k dobrému životu (5,1-11).

Záverečná časť parenézy (5,12-22), v ktorej sa nachádza povzbudenie k ustavičnej radosťi, by sa dala nazvať „povzbudeniami pre život v spoločenstve“⁷¹. Na prvý pohľad sa zdá, že jednotlivé povzbudenie sú v tejto časti zoskupené náhodne, avšak spolu s Weimom môžeme aj v tomto prípade odhaliť určitú logiku a rozčleniť tento celok do štyroch skupín: 1. povzbudenie k rešpektovaniu predstavených cirkevného spoločenstva (5,12-13); 2. povzbudenie k službe „problémovým“

⁶⁹ IOVINO, *Tessalonicesi*, s. 175. pozn. 116.

⁷⁰ LEONARDA, *Gioia*, s. 47.

⁷¹ Jozef HERIBAN, „Solúnčanom [listy],“ in *Príručný lexikón biblických vied*, Bratislava: Don Bosco, 1998, 940-945, (s. 942).

členom spoločenstva (5,14-15); 3. povzbudenia ku konaniu Božej vôle (5,16-18) a 4. usmernenia týkajúce sa prorociev (5,19-22).⁷² Zmienka o radosti sa nachádza v predposlednej sekcii týchto záverečných exhortácií. Tvorí ju trojica povzbudení majúcich podobnú štruktúru: pozostávajú z imperatívu, ktorému predchádza príslovkové určenie: πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε (5,16-18). Rigaux v týchto hutných vetách vidí stopy toho, že sa Pavol pri ich formulácii inšpiroval hebrejskou poéziou, najmä múdroslovnou literatúrou.⁷³

Zdá sa, že všetky tri príslovkové určenia majú časový charakter a vo svojej podstate vyjadrujú nepretržitosť deja. Za touto nepretržitosťou deja sa však skrýva povzbudenie k vytrvalosti (či už v radosti, modlitbe alebo vzdávaní vďaky). V tomto zmysle môžeme všetky tri (πάντοτε – ἀδιαλείπτως – ἐν παντί) chápať ako synonymá, ktoré by sa dali významovo nahradiť ďalšími synonymami: „za každej okolnosti“ alebo „v dobrom i v zlom“. V tomto duchu Richard hovorí o radosti ako životnom postoji kresťana „whether in good times or in bad.“⁷⁴ Nech sa na objasnenie zmyslu týchto imperatívov použije akékoľvek vyššie zmienené synonymum, stále to evokuje určitú pochybnosť o tom, či je vôbec možné radowať sa, modliť sa a vzdávať vďaky bez prestania, najmä keď človek čelí určitým nepriaznivým okolnostiam, ktoré môže výslovne chápať ako zlo. Pavol však určite nenabáda k radosti zo zla alebo k tomu, aby sme boli vďační za zlo, ktoré nás postihlo, ako upozorňuje Martin, ale apoštol skôr povzbudzuje k tomu, aby sme ani uprostred nepriaznivých okolností nestrácali nádej, že posledné slovo bude mať Boh a že „tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (Rim 8,28). V tejto perspektíve žiadne nepriaznivé okolnosti nemôžu zabrániť Bohu v tom, aby v nás pokračoval v uskutočňovaní svojho diela.⁷⁵ Iba s týmto vedomím sa môže človek radowať a vzdávať vďaky za všetkých okolností, aj tých nepriaznivých. Neprestajná radosť – podľa Wanamaker – spočíva v schopnosti vidieť Božiu ruku vo všetkom, čo človeka postretne, tak aj v istote, že Boh sleduje svoj plán spásy: „Bez takéhoto presvedčenia zoči-voči nešťastiu, utrpeniu a smrti radosť nie je možná.“⁷⁶ Avšak, kto má túto schopnosť vidieť, nestráca ani zmysel a ani radosť.

Použitím troch synonymných výrazov (πάντοτε – ἀδιαλείπτως – ἐν παντί) Pavlovi pravdepodobne nejde iba o vyjadrenie príslovkového určenia času⁷⁷ alebo príslovky miery⁷⁸, ale aj o vyjadrenie spôsobu⁷⁹. Pavol chce povedať, že sa máme modliť vytrvalo, teda nenechať sa odradiť ani nepriaznivými okolnosťami, ktoré

⁷² WEIMA, *Thessalonians*, s. 376.

⁷³ RIGAUX, *Thessaloniens*, s. 575.

⁷⁴ RICHARD, *Thessalonians*, s. 271.

⁷⁵ MARTIN, *Thessalonians*, s. 182.

⁷⁶ WANAMAKER, *Thessalonians*, s. 200.

⁷⁷ Napríklad: ako dlho alebo ako často sa treba modliť?

⁷⁸ Koľko sa treba modliť?

⁷⁹ Ako sa treba radowať, modliť, vzdávať vďaky?

by nás chceli odvrátiť či už od modlitby, radosti alebo vzdávania vďaky.⁸⁰ Podľa Wanamakera trojica povzbudení v 5,16-18 vytvára súdržný, na Boha zameraný celok, čo platí najmä v prípade modlitby a vzdávania vďaky, výzva k radosti má však Boha ako svoj zdroj.⁸¹ Triádu povzbudení uzatvárajú slová o Božej vôli: τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς (5,18). Pozícia tohto Pavlovho tvrdenia je zaujímavá, pretože sa nachádza medzi treťou (5,16-18) a štvrtou (5,19-22) sekciovou záverečných povzbudení (5,12-22), čím sa vynára otázka o tom, čo je vlastne predmetom Božej vôle. Božia vôľa sa totiž môže vzťahovať na to, čo nasleduje (5,19-22), podobne ako je tomu v prípade 1 Sol 4,3, kde Pavol aplikuje Božiu vôľu na posvätenie v sexuálnej oblasti, v práci a v medziľudských vzťahoch (4,4-12). Božia vôľa sa však môže vzťahovať aj na to, čo tomuto vyjadreniu predchádza. V tomto prípade prichádzajú do úvahy dve možnosti: 1. Božia vôľa sa vzťahuje iba na vyjadrenie, ktoré jej bezprostredne predchádza, teda na ἐν παντί εὐχαριστεῖτε, čomu by nasvedčoval aj singulár tohto. Avšak tohto sa nemusí vzťahovať len na jednu konkrétnu vec, ale môže mať všeobecnejší charakter a môže sa týkať celej triády. Kým prvá možnosť vidí Božiu vôľu len vo vzdávaní vďaky (5,18), druhá možnosť k nej priraduje aj ustavičnú radosť a neprestajnú modlitbu. Hoci po gramatickej stránke sú možné všetky tri vyššie zmienené možnosti, väčšina odborníkov sa prikláňa k názoru, že toto vyjadrenie sa vzťahuje na celú predchádzajúcu triádu.⁸² Radosť, modlitba a vzdávanie vďaky sú teda súčasťou Božej vôle; „a nie sú len dobrovoľnými, sekundárnymi charakteristikami kresťanskej existencie, ale stoja v centre Božieho plánu, ktorý má Boh so svojím ľudom v Kristovi Ježišovi.“⁸³ Radosť a Božia vôľa navzájom súvisia a nemožno ich od seba oddeľovať, lebo „Boh je Bohom radosti“⁸⁴, ako to výstižne vyjadril Rigaux.

Slovné spojenie „Božia vôľa“ Pavol už v Prvom Solúnčanom raz použil: „Lebo to je Božia vôľa, vaše posvätenie“ (4,3), a potom bližšie aplikuje toto posväcovanie v sexuálnej oblasti, na prácu a na medziľudské vzťahy. Ak porovnáme obe tieto zmienky o Božej vôli, tak v prípade 4,3 ide o uskutočňovanie Božej vôle

⁸⁰ V takomto zmysle chápe druhý člen tejto triády (ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε) Modlitba ruského pútnika (ANONYM, Откровенные рассказы странника духовному своему отцу, Издательство: Сибирская Благовонница, 2020, s. 5), ktorého časové určenie „bez prestania“ (непрестанно) vedie k otázke na spôsob: „как же?“ Ako, akým spôsobom sa možno modliť bez prestania? Tak, že modlitbu necháme zostúpiť do svojho srdca a modlíme sa srdcom. Podobnú otázku sa môžeme pýtať aj v prípade radosti: „ako sa môžeme radosť ustavične?“ Odpoveď by bola analogická ako v prípade Ježišovej modlitby: tak, že necháme radosť zostúpiť do svojho srdca a potom sa táto radosť stane životným postojom a nielen chvíľkovou záležitosťou, závisiacou od premenlivých okolností. Práve preto, že táto radosť je radosťou Ducha Svätého, môže sa stať ustavičnou.

⁸¹ WANAMAKER, *Thessalonians*, s. 199.

⁸² Napríklad: Frame, Rigaux, Marshall, Wanamaker, Morris, Iovino, Green, Weima. Na ἐν παντί εὐχαριστεῖτε vzťahujú: Ellicott, Malherbe.

⁸³ Gene L. GREEN, *The Letters to the Thessalonians* (PNIC), Grand Rapids: Eerdmans, 2002, s. 260. <https://doi.org/10.5040/bci-0006>

⁸⁴ RIGAUX, *Thessaloniciens*, s. 589.

v dodržiavaní určitých morálnych pravidiel, kým v prípade 5,16-18 ide skôr o životné postoje, ktoré majú charakterizovať život kresťana: a nimi sú radosť, modlitba a vzdávanie vďaky. Tieto tri postoje Pavol vo svojom liste navzájom prepojal už skôr: najskôr to bolo v epištolárnom vďakyvzdaní, keď si vo svojich modlitbách spomína, ako Solúnčania napodobňovali jeho misijný tím a samotného Pána, aj napriek veľkému súženiu prijímali evanjelium s radosťou Ducha Svätého (1,2.6). Toto napodobňovanie (μίμησις) je nielen o napodobňovaní Ježiša, ale aj o osvojovaní si jeho postojov, čo však nie je možné bez prijatia jeho slova a bez Ducha Svätého. Triádu radosť, modlitba a vzdávanie vďaky však Pavol prepojal aj v rečníckej otázke, ktorou zakončil apológiu svojej neprítomnosti v Solúne. Pavol týmto rečníckym obratom (3,9-10) v podstate vyjadril, že v žiadnej modlitbe – nech by trvala noc aj deň – nedokáže dostatočne vzdávať Bohu vďaky za radosť, ktorú má zo Solúnčanov a ich života podľa evanjelia aj napriek ťažkostiam, ktorým museli čeliť. Pavol teda nevyzýva k niečomu, čo by sám nežil, ale sám je tak príkladom plnenia Božej vôle prostredníctvom ustavičnej modlitby, radosti a vzdávania vďaky.

Obe zmienky o Božej vôli (4,3; 5,18) môžeme chápať ako inklúziu, ktorá otvára i uzatvára parenetickú časť. Tak to chápe napríklad Martin, podľa ktorého Pavol týmto spôsobom svojim čitateľom pripomína, že usmernenia, ktoré im v parenéze predkladá, nemajú ľudský, ale Božský pôvod.⁸⁵ Ak chápeme obe zmienky o Božej vôli ako inklúziu celej parenetickej časti, tak v tomto prípade by sa Božia vôľa nevzťahovala len na triádu v 5,16-18, ale aj na parenézu ako celok (1 Sol 4-5), avšak so špeciálnym zreteľom na trojicu uvedú v 5,16-18. Taktiež sa dá uvažovať aj nad tým, že umiestnenie slov τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς medzi triádu v 5,16-18 a usmerneniami týkajúcimi sa prorocietiev (5,19-22) môže mať svoj zámer: aby Solúnčania (a spolu s nimi všetci kresťania) dokázali rozoznať, čo je Božia vôľa, nesmú „uhášať ducha ani pohrdať prorocťami“ (5,19-20), ale všetko majú pozorne skúmať (5,21). Ak zistia, že niečo je zlé, toho nech sa chránia (5,22), a to, čo spoznajú ako dobré, toho nech sa držia (5,21), a tak budú žiť v súlade s Božou vôľou. Práve preto – nech už sa ocitnú v akejkoľvek okolnosti – budú môcť vo všetkom vzdávať vďaky, modliť sa i radovať. Inými slovami, Božia vôľa sa vzťahuje predovšetkým na 5,16-18, avšak nato, aby sme v konkrétnom živote rozpozнали, čo je Božia vôľa, je potrebné tak kritické zmýšľanie, ako aj pozornosť na vnuknutia Ducha Svätého.

4. Zhrnutie – základy teológie radosti

Radosť v Prvom liste Solúnčanom patrí k zanedbávaným témam, hoci sa motív radosti v tejto novozákonnej prvotine vyskytuje šesťkrát, čo je na počet kapitol pozoruhodné skóre. Pavol tu takpovediac kladie akési základy teológie radosti

⁸⁵ MARTIN, *Thessalonians*, s. 182.

najskôr tým, že v epištolárnom vďakyvzdaní (1,2-10) poukáže na pôvodcu skutočnej radosti – Ducha Svätého (1,6). Zároveň z najbližšieho kontextu (1,2-10) vyplynulo, že táto radosť má komplexnú podobu, keďže je to radosť z Božieho slova, z jeho prijatia a pôsobenia aj napriek ťažkostiam, ktorým museli Solúnčania i Pavol čeliť. Ďalej je to radosť z viery, z obrátenia a v neposlednom rade radosť z nového spôsobu života. Vďaka týmto prepojeniam sa táto prvá zmienka o radosťi stáva v určitom zmysle smerodajnou nielen pre Prvý list Solúnčanom, ale pre celý novozákonný kánon.

Ďalšou dôležitou črtou je, že je to zdieľaná radosť s inými, či už osobne, prostredníctvom listu alebo modlitby, a teda aj radosť zdieľaná pred Bohom a s Bohom, ako na to Pavol poukázal vo svojej „apologii pro absentia sua“ (2,17-3,10), v ktorej sa nachádza väčšina zmienok o radosťi a v ktorej Pavol vysvetľuje svoju doterajšiu neprítomnosť po tom, čo musel tamojšiu cirkev narýchlo opustiť. Avšak prostredníctvom modlitby zostáva Pavol v spojení so Solúnčanmi i naďalej, aj napriek odlúčeniu, ktoré bolestne dolieha na obe strany. Pavol aj uprostred týchto ťažkostí pociťuje radosť zo Solúnčanov a nazýva ich svojou radosťou (2,19-20). Členovia solúnskej cirkvi si zaslúžili tento kompliment vďaka svojej vytrvalosti vo viere a láske aj napriek ťažkostiam, ktorým museli čeliť. Táto apologetická sekcia prvého listu zo solúnskej korešpondencie opäť poukázala na komplexný charakter radosťi. I keď táto radosť má komplexný ráz, ešte nie je kompletná. K jej úplnosti chýba pozemská dimenzia, teda stretnutie Pavla so svojimi milovanými Solúnčanmi z tváre do tváre (2,17; 3,10). Taktiež k jej plnosti chýba eschatologická dimenzia pri Pánovom príchode (2,19). Iba vtedy sa táto radosť môže stať úplnou a bude sa môcť prejaviť v celej svojej intenzite.

Poslednýkrát sa radosť spomína v parenetickej časti (4,1-5,22), keď Pavol povzbudzuje k vytrvalosti v radosťi: πάντοτε χαίρετε (5,16). Tento imperatív je povzbudením k radosťi za každej okolnosti, či už dobrej, alebo zlej. Ide tu teda skôr o určitý radosťný postoj, ktorý by mal charakterizovať život kresťana; pretože Boh nás stvoril pre radosť. Tento radosťný postoj spolu s modlitbou a vzdávaním vďaka sú podľa Pavla súčasťou Božej vôle (5,18). Pavol tu nehlása nič, čo by sám nežil, koniec koncov túto trojicu (radosť, modlitbu, vzdávanie vďaka) navzájom prepojil v Prvom liste Solúnčanom už dvakrát predtým: prvýkrát v modlitbe vzdával vďaka za to, že Solúnčania s radosťou prijali evanjelium (1,2-10). Druhýkrát, keď prostredníctvom rečníckej otázky vyjadruje nemožnosť dostatočne vzdávať Bohu vďaka za všetku tú radosť, ktorú má zo Solúnčanov a ich vytrvalosti v novom spôsobe života podľa evanjelia (3,9-10) aj napriek ťažkostiam, ktorým museli čeliť (3,3-7). Pavlova radosť je tak radosťou z vytrvalosti Solúnčanov v ich novom spôsobe života podľa evanjelia a povzbudzuje ich, aby v tom vytrvali aj naďalej. Ak vytrvajú, potom aj oni budú môcť pociťovať radosť zo svojej vytrvalosti a ich radosť

sa potom vďaka Duchu Svätému, ktorý bol jej pôvodcom pri prijatí evanjelia (1,6), môže stať vytrvalou radosťou, ku ktorej ich Pavol povzbudzuje krátko pred záverom svojho listu: „πάντοτε χαίρετε“ (5,16).

BIBLIOGRAFIA

ÆLIANUS, Claudius. Ποικίλη ιστορία. https://www.hs-augsburg.de/~harsch/graeca/Chronologia/S_post03/Aelianus/ael_hi00.html.

DONFRIED, Karl P.; MARSHALL, I. Howard. *The Theology of the Shorter Pauline Letters*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.

<https://doi.org/10.1017/CBO9781139166263>

ELLICOTT, Charles J. *St. Paul's Epistles to the Thessalonians*. London: Longman, 1866.

FENÍK, Juraj. „S pancierom viery,“ in *Verba theologica*, č. 2 [12] (2013): 21-39.

FRAME, James Everett. *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Paul to the Thessalonians* (ICC). Edinburg: T&T Clark, 1912.

GREEN, Gene L. *The Letters to the Thessalonians* (PNTC), Grand Rapids: Eerdmans, 2002. <https://doi.org/10.5040/bci-0006>

GRUNDMANN, Walter. „στέφανος,“ in *ThWNT VII*, eds. Gerhard KITTEL, Gerhard FRIEDRICH, Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1966, 615-635.

HERIBAN, Jozef. „Solúnčanom [listy],“ in *Príručný lexikón biblických vied*, Bratislava: Don Bosco, 1998, 940-945.

IOVINO, Paolo. *La prima lettera ai Tessalonicesi*. Bologna: EDB, 1992.

KITTEL, Gerhard; FRIEDRICH, Gerhard (eds). *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (ThWNT), 10 zv., Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1933-1979.

LEONARDA, Salvatore. *La gioia nelle Lettere di S. Paolo*. Palermo: Edizioni Augustinus, 1988.

MALHERBE, Abraham J. *The Letters to the Thessalonians* (AB). New York: Doubleday, 2000. <https://doi.org/10.5040/9780300261684>

MARTIN, D. Michael. *1, 2 Thessalonians* (NAC). Nashville: Broadman & Holman, 1995.

MORRIS, Leon. *1 and 2 Thessalonians* (TNTC 13). Nottingham: IVP, 2009.

O'BRIEN, Peter T. *Introductory Thanksgivings in the Letters of Paul*, Eugene: Wipf & Stock, 2009.

OEPKE, Albrecht. „παρουσία,“ in *ThWNT V*, eds. Gerhard KITTEL, Gerhard FRIEDRICH, Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1966, 856-869.

RIGAUX, Beda. *Les épîtres aux Thessaloniens*. Paris: Gabalda, 1956.

- RICHARD, Earl J. *First and Second Thessalonians* (SP 11). Collegeville: Liturgical Press, 1995.
- SANDERS, Ed P. *Paul. The Apostle's Life, Letters and Thought*. Minneapolis: Fortress Press, 2015. <https://doi.org/10.2307/j.ctt155j31c>
- SHOGREN, Gary S. *1 & 2 Thessalonians* (ZECNT). Grand Rapids: Zondervan, 2012.
- SOUČEK, Josef B. *Řecko-Český slovník k Novému zákonu*, Praha: Kalich, 1987.
- SPICQ, Ceslas. „ἀδολείπτως,“ in *TLNT*, Peabody: Hendrickson, 1994, s. 32-35.
- TRSTENSKÝ, František. *Prvý a druhý list Solúnčanom*. Ružomberok: KBD, 2013.
- WANAMAKER, Charles. *The Epistles to the Thessalonians: A Commentary on the Greek Text* (NIGTC). Grand Rapids: Eerdmans, 1990.
- WEIMA, Jeffery A. D. *1-2 Thessalonians* (BECNT). Grand Rapids: Baker Academic, 2014.
- WHITENTON, Michael R. „Figuring Joy: Gratitude as Medicine in 1 Thessalonians 2:1-20,“ *Perspectives in Religious Studies* 39, (2012): 15-23.
- WILCKENS, Ulrich. „ὕστερημα,“ in *ThWNT VIII*, eds. Gerhard KITTEL, Gerhard FRIEDRICH, Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1969, 590-600.

Mgr. Patrik Peter Vnučko OP

Katolícka univerzita v Ružomberku

Teologická fakulta v Košiciach

Hlavná 89

041 21 Košice

ppvnucko@gmail.com